

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

Факультет педагогіки і психології

“Затверджено”

На засіданні Приймальної комісії
НПУ імені М. П. Драгоманова
Протокол №4 від «30» березня 2017 р.

Рекомендовано

Вченою радою Факультету
педагогіки і психології

—

**Програма вступного фахового випробування
з педагогіки та методики викладання окремих навчальних предметів
початкової школи**

для громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства,
при вступі на навчання для здобуття ступеня (ОКР)

«Бакалавр»

на базі здобутого ступеня (ОКР)

«Молодший спеціаліст»

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

Становлення України як самостійно держави, її національне відродження та перехід до ринкових відносин кардинально впливають на роль спеціалістів з вищою освітою. Особливе місце серед них посідають майбутні педагоги як високо компетентні і всебічно освічені фахівці, рівень підготовки яких повинен забезпечити соціально-педагогічні потреби суспільства в умовах реалізації «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті».

Побудова національної системи освіти в Україні передбачає новий підхід до професійної підготовки майбутніх кадрів, спрямований на подолання кризи в освіті, яка виявляється, передусім, у невідповідності знань студентів запитам особистості, суспільним потребам і світовим стандартам, у знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності. Основним критерієм роботи навчального закладу є рівень підготовленості випускників, раціональне поєднання їх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці.

Головним завданням вступного фахового випробування для вступників спеціальності «Початкова освіта» ОКР «Молодший спеціаліст» на освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр» є перевірка відповідності рівня підготовки майбутніх фахівців Галузевому стандарту вищої освіти за спеціальністю 6.010102 «Початкова освіта». Державна атестація є свідченням готовності особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності.

Програма фахового випробування покликана перевірити рівень фахової компетентності майбутнього вчителя початкової школи, що відповідає його освітньо-кваліфікаційній характеристиці. Вона сприяє виявленню рівня фундаментальної та спеціальної підготовки майбутнього фахівця ОКР «Молодший спеціаліст».

Об'єктом оцінювання мають бути структурні компоненти навчальної діяльності, а саме:

— змістовий компонент – знання про об'єкт вивчення (уявлення, поняття, явища тощо, в т.ч. про правила, засоби його перетворення, вимоги до результату; складові та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності і т.д.). Обсяг знань визначений навчальними програмами, державними стандартами;

— операційно-організаційний компонент – дії, способи дій (вміння, навички).

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ АБИТУРІЄНТА НА ВСТУПНОМУ ФАХОВОМУ ВИПРОБУВАННІ

(ТІЛЬКИ ДЛЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ)

<i>За шкалою університету</i>	<i>Визначення</i>	<i>Характеристика відповідей абітурієнта</i>	
		<i>на питання теоретичного змісту</i>	<i>на питання практичного змісту</i>
<i>100-123 бали</i>	<i>Низький</i>	Абітурієнт не усвідомлює змісту питання білету, тому його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання. Наявна повна відсутність умінь міркувати.	Обсяг розв'язаних задач < 50%. У абітурієнта відсутня просторова уява, необхідна для розв'язування задачі.
<i>124-149 балів</i>	<i>Задовільний</i>	Відповіді на питання білету носять фрагментарний характер, характеризуються відтворенням знань на рівні запам'ятовування. Абітурієнт поверхово володіє умінь міркувати, його відповіді супроводжуються другорядними міркуваннями, які інколи не мають безпосереднього відношення до змісту запитання.	Обсяг розв'язаних задач у межах 50-75%. Абітурієнт погано володіє графічними засобами відтворення просторових властивостей предметів на площині
<i>150-174 балів</i>	<i>Достатній</i>	У відповідях на питання білету допускаються деякі неточності або помилки не принципового характеру. Абітурієнт демонструє розуміння навчального матеріалу на рівні аналізу властивостей. Помітне прагнення абітурієнта логічно розмірковувати при відповіді на питання білета.	Обсяг правильно розв'язаних задач >75%. Результат розв'язування задачі містить окремі неточності і незначні помилки.
<i>175-200 балів</i>	<i>Високий</i>	Абітурієнт дає повну і розгорнуту відповідь на питання білету. Його відповіді свідчать про	Обсяг правильно розв'язаних задач =100%. Кожна розв'язана задача

		розуміння навчального матеріалу на рівні аналізу закономірностей, характеризуються логічністю і послідовністю суджень, без включення випадкових і випадання істотних з них.	супроводжується ґрунтовним поясненням. Абітурієнт без помилок відтворює просторові властивості предметів на площині
--	--	---	---

Якщо абітурієнт під час вступного випробування з конкурсного предмету набрав від 100-123 балів, то дана кількість балів вважається не достатньою для допуску в участі у конкурсному відборі до НПУ імені М. П. Драгоманова.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні після закінчення іспиту.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

Структура вступного фахового випробування для спеціальності «Початкова освіта» включає перевірку теоретичних знань та практичних умінь з наступних навчальних дисциплін: педагогіка; методики викладання окремих навчальних предметів початкової школи.

3.1. ПЕДАГОГІКА

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

ТЕМА 1. Вчитель. Його соціальна функція

Функція та завдання вчителя у працях педагогів-класиків та народних просвітителів: Я.А.Коменський про значення посади вчителя; М.І.Пирогов про завдання вчителя у школі; І.Я.Франко про ідеал народного вчителя (*“Емерік Турчинський. Посмертні спогади”*); Т.Г.Лубенець про народного вчителя та вибір ним методів роботи (*“Виховна бесіда. До учнів у народних училищах”*). Вимоги К.Д.Ушинського до вчителя-вихователя (*“Про користь педагогічної літератури”*, *“Три елементи школи”*).

ТЕМА 2. Предмет педагогіки. Виникнення та становлення

Суть та завдання педагогіки у працях класиків педагогічної думки: О.В.Духнович, С.Ф.Русова, Г.Г.Ващенко про народну педагогіку; К.Д.Ушинський про завдання педагогіки (*“Програма педагогіки для спеціальних класів жіночих навчальних закладів”*), її недоліки; О.Ф.Музиченко *“Що таке педагогіка і чому вона вчить”*).

Предмет педагогіки – виховання людини.

Походження виховання. Виникнення перших шкіл у стародавній Індії, Китаї, Єгипті. Порівняльна оцінка систем виховання у державах стародавньої Греції (Спарті, Афінах). Залежність системи виховання від соціальних умов життя. Зародження елементів педагогічної теорії у працях стародавніх грецьких та римських філософів. Системи навчання та виховання у період середньовіччя: церковно-монастирські та міські школи, лицарське виховання, університети.

Епоха Відродження – виникнення гуманістичної педагогіки. Її представники Вітторіно да Фельтре, Еразм Роттердамський, Франсуа Рабле, Томас Мор, Томазо Кампанелла. Школа і педагогіка в епоху домонополістичного капіталізму. Життя, наукова та педагогічна діяльність Я.А.Коменського. Ідеї гуманістичної педагогіки у працях класиків педагогічної науки XVIII–XX ст. (за бажанням викладача це може бути перелік імен з коротким описом головних ідей або загальних тенденцій у ставленні школи до дитини, надання дитині свободи).

ТЕМА 3. Загальні педагогічні поняття. Педагогіка та інші науки

Основні педагогічні поняття: виховання, навчання, розвиток, освіта, самоосвіта та самовиховання. Складові частини педагогіки. Поняття про педагогіку народознавства, народну педагогіку, як її складову частину (етнопедагогіка).

Взаємозв'язок педагогіки з іншими науками (соціологією, демографією, економікою, політикою, етикою, естетикою, літературою, фольклористикою, історією, етнографією, кібернетикою, біологією, віковою фізіологією, гігієною, психологією).

ТЕМА 4. Методи науково-педагогічних досліджень

Методологія і методика педагогічних досліджень.

Групи методів науково-педагогічних досліджень: методи роботи з літературою, методи вивчення досвіду та математичні методи. Характеристика конкретних методів науково-педагогічних досліджень.

ТЕМА 5. Мета і завдання виховання

Проблеми мети виховання у роботах видатних педагогів: М.І.Пирогов про головну мету виховання; К.Д.Ушинський про два різновиди мети (індивідуальна; соціальна). Взаємозв'язок цих різновидів мети. Різнобічний розвиток здібностей дітей і завдання виховання, що впливають з нього, у роботах українських педагогів (Т.Г.Лубенець “Педагогічні бесіди”).

А.С.Макаренко про програму формування особистості. В.О.Сухомлинський і поняття можливості виховання дитини. Педагоги-новатори про почуття особистої гідності дитини як головний виховний засіб.

Сучасне звучання головної мети виховання (у зв'язку з концепцією національної школи згідно Закону України про освіту):

- виховання і навчання повинно проходити на національному ґрунті з врахуванням досягнень світової науки і культури;
- школа повинна забезпечити різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її природних можливостей і здібностей.

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

ТЕМА 6. Сутність процесу виховання

Характеристика виховного процесу. Його функції: виховання, самовиховання і перевиховання. Його діалектика і рушійні сили. Найважливіші закономірності виховного процесу.

Припципи виховання як вихідні положення, які визначають зміст, методи і форми організації роботи вихователя.

Принцип народності у вихованні дітей. Ідея народності у роботах К.Д.Ушинського, Б.Грінченка про опору на народність у вихованні як головний виховний засіб. Сучасне трактування принципу народності і його застосування у

роботі передових вчителів України. Уроки народознавства, їх призначення.

Принцип цілеспрямованості виховання. Головна мета виховання. Уміння вихователя бачити перед собою стратегічну мету і співвідношення з нею, розв'язання завдань, що виникають у педагогічному процесі.

Зв'язок виховання з працею, активною діяльністю дітей. Використання цього принципу у практичній роботі С.Т.Шацького (*колонія “Бадьоре життя”*) М.М.Пістрака (*школа-комуна ім. П.М.Лепешинського*), В.М.Сороки-Росинського, А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського та ін.

Виховання особистості у колективі. Загальне поняття про методику виховання у колективі шляхом створення відповідної атмосфери, формування гуманного стилю взаємовідносин вихованців.

Виховання поваги до особистості у поєднанні із справедливою вимогливістю. Опора на позитивне у вихованців.

Поступовість, послідовність, систематичність виховних впливів.

Всебічний розвиток ініціатив, самодіяльності, творчості самих вихованців.

Відповідність виховання віковим особливостям учнів. Індивідуальний, особистісний підхід до виховання.

Взаємозв'язок всіх сторін у вихованні. Комплексний підхід до виховання.

ТЕМА 7. Методи і форми виховання

Поняття про методи і прийоми виховання, засоби і форми організації виховної роботи.

Різні підходи до класифікації методів виховання. Характеристика окремих груп методів виховання.

Методи формування свідомості: переконання, самонавіювання; можливості їх використання і особливості застосування у початковій школі.

Виховання на позитивних прикладах батьків, вчителів, товаришів, на прикладі національних героїв України, всесвітньо відомих вчених, просвітителів; можливості використання Біблії у роботі з молодшими школярами.

Методи організації діяльності й досвіду суспільної поведінки: вправи (їх різновиди – гра, привчання, виховуючі ситуації, наприклад, ігрові ситуації у “школі увічливості, людяності” Ш.О.Амонашвілі).

Переключення. Вимога (за А.С.Макаренком – пряма і непряма, діалектика її використання). Формування і використання суспільної думки дитячого колективу у роботі В.О.Сухомлинського, колективу шестирічок у роботі Ш.О.Амонашвілі.

Методи стимулювання: нагорода, покарання і вибух. В.О.Сухомлинський про використання у початковій школі методів стимулювання.

Вітчизняні (В.Леві) та зарубіжні (Р.Кемпбел) психологи, психотерапевти про використання методів заохочення та покарання.

Методи самовиховання: самосвідомість, самооцінка, самоконтроль, самонавіювання, самокритика. Використання методів самовиховання у роботах В.О.Сухомлинського, Г.С.Костюка, інших педагогів.

Класифікація форм організації виховної роботи: за кількістю учасників, за змістом, за основним об'єктом діяльності та ін. Умови забезпечення активності дітей (репродуктивної і творчої) при використанні форми розповіді, бесіди, свята та інших форм виховної роботи.

Особистісний підхід у вихованні, індивідуальні форми роботи, методика їх

проведення.

ТЕМА 8. Робота з колективом учнів. Традиції взаємодопомоги і суспільного самоуправління в Україні

Теорія колективу у спадщині видатних педагогів. Поняття “колектив”, його ознаки, принцип паралельної дії у працях А.С.Макаренка. Структура колективу: формальна (первісний, загальношкільний колектив, проблеми їх взаємозв’язку), неформальна (наявність мікрогруп та їх лідерів). Стосунки у колективі: гуманні, нейтральні, асоціальні, ділові і особисті. Проблеми взаємовідносин колективу і особистості у працях і педагогічній діяльності В.О.Сухомлинського. Вплив сформованого колективу на розвиток особистості: активізація діяльності, духовне взаємозбагачення, досвід моральної поведінки; самовираження, самоутвердження.

Стадії розвитку колективу та роль педагога на кожній із них. Шляхи формування колективу: висунення перспектив, спільна діяльність дітей; традиції, діалектика вимог педагога; створення активу, організація суспільної думки, гуманного стилю спілкування дітей, тону у колективі.

ТЕМА 9. Розумове виховання, становлення зародків світорозуміння, світосприймання

Розуміння завдань розумового виховання класиків вітчизняної педагогіки та психології. П.П.Блонський про завдання розумового виховання: збагачення системи наукових знань, розвиток розумових сил, здібностей і нахилів, формування світогляду, вироблення умінь самостійного набуття знань і застосування їх на практиці.

Зарубіжні педагоги XIX–XX ст. про закономірності виховання (Декролі, Г.Кершенштейнер, С.Френе, М.Монтессорі, Вальдорфська педагогіка). Приоритетність розумового виховання у світлі концепції становлення національної школи. В.О.Сухомлинський про розумове виховання шестирічок та молодших школярів у позакласній роботі (за книгою “Серце віддаю дітям”).

Допомога вчителю у накопиченні молодшими школярами об’єктивних знань про суспільство, про політичне, економічне та культурне життя країни та всього світу, роз’яснення необхідної термінології, формування політичних, економічних понять, пробудження інтересу до суспільних подій, привчання до систематичного ознайомлення з періодичною пресою.

Знання, досвід, що накопичуються дитиною – фундамент світогляду, який формується. Поняття про світогляд; світогляд особистості та суспільний світогляд. Матеріалістичний та ідеалістичний світогляд. Структурні елементи світогляду: думки, погляди, переконання, ідеали. Групи світоглядних ідей, про природу, суспільство, пізнавальність світу, етичні та естетичні.

Світоглядні уявлення, вірування, що історично склалися у народу України. Народні знання (народні астрономія, метеорологія, математика, ботаніка і зоологія, медицина, ветеринарія). Світоглядні поняття, які були поширені в Україні до прийняття християнства. Обожнення природних явищ та небесних світил. Православ’я – релігія українців. Релігійні свята, пов’язані зі світоглядними уявленнями, і їх значення у житті народу. Методика ознайомлення молодших школярів з традиціями українського народу, з народними святами, звичаями. Педагогічний такт учителя щодо світоглядних понять, думок, які формуються у дітей.

ТЕМА 10. Моральне виховання

Поняття про мораль. Формування моральних норм у стародавніх людських співтовариствах. Загальнолюдський та історичний аспекти моралі.

Християнська концепція зла. Християнські заповіді. Морально-етичні норми, що історично склалися в народі: повага і любов до вільної праці, утвердження ідеалів добра, краси, гуманних стосунків, знання свого родоводу. Народна педагогіка, відображення у ній морально-етичних норм народу. Використання принципів народної педагогіки у діяльності видатних просвітителів-педагогів: Г.С.Сковороди, К.Д.Ушинського, Ю.А.Федьковича, І.Я.Франка. Сучасне уявлення про суть і завдання морального виховання: формування єдності, моральної свідомості, почуттів, навичок та звичок правильної поведінки. Психолого-педагогічні основи виховання молодших школярів.

Зміст морального виховання: виховання громадянина України, патріота своєї Батьківщини (любов до матері, батька, рідної мови, інтерес і повагу до національної історії, культури, мистецтва, традицій, національних героїв); виховання любові до праці, повага до людей праці; виховання поваги до людей інших національностей, їхньої культури, історії, звичаїв; виховання гуманності (доброта, товариство, чуйність, уважність до людей тощо), виховання обережного ставлення до природи; виховання дисциплінованості, почуття відповідальності за свої дії і дії оточуючих.

К.Д.Ушинський, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, сучасні психологи та психотерапевти про шляхи виховання дисциплінованості. Дисципліна і культура поведінки школярів: мета, завдання, зміст.

Особливості використання у моральному вихованні молодших школярів національної української символіки. Біблія – як засіб морального виховання дітей. Методика її використання у позакласній роботі.

Єдність навчальної і позакласної роботи у моральному вихованні молодших школярів. Методика організації окремих форм морального виховання у позакласній роботі.

ТЕМА 11. Трудове виховання

Г.Песталоцці, Р.Оуен, К.Д.Ушинський, С.Г.Сковорода, Ж.Ж.Руссо про трудове виховання. Досвід трудового виховання у педагогічній праці та роботах С.Т.Шацького, А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського, а також зарубіжних педагогів ХІХ–ХХ ст. (Д.Дьюї, С.Френе та ін.).

Трудове виховання – основа народної педагогіки. Види дитячої праці й умови її ефективності у вихованні. Традиції і звичаї трудового виховання в історії українського народу. Система трудового виховання: трудове навчання (з елементами політехнічної освіти) різноманітні види дитячої праці, робота з профорієнтації. Реалізація кожного компонента системи трудового виховання у початковій школі.

Шляхи трудового виховання, привчання до систематичної праці у процесі навчання, праця у позакласній роботі, праця дітей у сім'ї.

Методика організації різних видів трудової діяльності молодших школярів.

ТЕМА 12. Естетичне виховання

Поняття про естетику, естетичне виховання, естетичну культуру. Завдання

естетичного виховання, його зв'язок з іншими аспектами виховання особистості.

Засоби естетичного виховання: пізнання, праця, гра, природа, побут, мистецтво, людське спілкування. Головний засіб естетичного виховання молодших школярів – знайомство з культурою народу, традиціями, побутом. Характерні особливості усної народної творчості, народного образотворчого мистецтва України; народні ремесла. Педагогічні умови їх ефективного використання у роботі з дітьми молодшого шкільного віку.

Шляхи естетичного виховання. Виховання на уроках естетичного циклу. Педагоги-новатори і їх методика естетичного виховання на уроках.

Естетичне виховання у позакласній діяльності. Естетика організації життя учнів. В.О.Сухомлинський про естетичне виховання дітей засобами природи та мистецтва.

Форми роботи з естетичного виховання, естетична освіта, розвиток естетичних почуттів, організація художньо-творчої діяльності дітей. Методика організації різних форм естетичного виховання молодших школярів на традиціях національної культури у досвіді передових учителів України. Естетичне виховання молодших школярів у сім'ї.

ТЕМА 13. Фізичне виховання

Роль фізичного виховання у працях класиків педагогічної думки. Традиції фізичного виховання в історії українського народу. Завдання фізичного виховання та збереження здоров'я дітей.

Засоби фізичного виховання: вправи (гімнастика, ігри, спорт, туризм), природні і гігієнічні фактори, їх використання у досвіді передових учителів. Система фізичного виховання, її елементи: уроки фізкультури, фізкультура у режимі шкільного дня; позакласна робота, позашкільна робота з фізичного виховання. Фізичне виховання у сім'ї. Особливості фізичного виховання у літніх пришкільних і заміських таборах.

ТЕМА 14. Вчитель – класний керівник. Робота вчителя з дитячими організаціями: специфіка організації виховної роботи у ГПД

Роль вчителя, його функції у суспільстві. Поняття про професіограму вчителя. Складові педагогічної майстерності. Основні завдання і функції вчителя-вихователя і класного керівника. Специфіка роботи класовода початкових класів з дитячими організаціями. Взаємозв'язок у роботі вчителя і вихователя ГПД. Організація роботи груп продовженого дня у школі. Особливості режиму праці і відпочинку у ГПД. Умови ефективного проведення різних форм виховної роботи з дітьми в умовах ГПД. Робота вихователя з батьками учнів.

ТЕМА 15. Виховання дітей у сім'ї, робота школи з сім'єю

Поняття сім'ї та сімейних стосунків. Історичні типи сім'ї. Моногамна сім'я – найпоширеніший історичний тип сім'ї. Типи сучасної сім'ї: проста (мала, індивідуальна, нуклеарна), складна (поширена, нероздільна, братська). Нуклеарна сім'я – найпоширеніший тип сучасної сім'ї. Сімейні традиції українського народу. Функції української жінки, які склалися історично, її роль у сім'ї. Історичний розподіл домашньої праці на жіночу і чоловічу. Спільна трудова діяльність членів сім'ї, участь дітей у праці сім'ї. Сімейні обряди.

Спільні проблеми сім'ї: інтенсивна нуклеаризація сім'ї, труднощі об'єднання професійної та сімейної ролі жінки, виключення дітей із трудового

процесу у міській сім'ї, причина цього явища.

Значення сім'ї у вирішенні завдань різнобічного розвитку особистості дитини. Класики вітчизняної педагогіки про загальні умови сімейного виховання, авторитету батьків. (А.С.Макаренко), підготовка батьків до шкільного сімейного виховання дітей (В.О.Сухомлинський). Форми роботи з сім'єю.

ДИДАКТИКА

ТЕМА 16. Предмет і основні поняття дидактики

Дидактика – теорія освіти і навчання. Предмет дидактики – зміст освіти, принципи, методи організаційні форми і засоби навчальної діяльності.

Основні поняття дидактики: освіта, навчання, самоосвіта, принципи навчання, методи, засоби і форми організації навчання.

Дидактика і методика викладання окремих навчальних предметів, їх взаємозв'язок.

Завдання дидактики в умовах відродження національної школи (навчання на національній основі з використанням світових досягнень в галузі навчання і виховання, різностороннього розвитку особистості учня).

ТЕМА 17. Суть процесу навчання. Етапи засвоєння знань учнями

Двосторонній характер процесу навчання. Участь учня як суб'єкта і об'єкта процесу навчання. Функції процесу навчання: освітня, виховна і розвиваюча, їх взаємозв'язок. Українські педагоги про використання елементів народознавства у навчальному процесі. (Т.Г.Лубенець “Які вимоги ставить народ перед школою”).

Протиріччя як рушійні сили процесу навчання. Формування і розвиток позитивних мотивів школярів. Мотиви зовнішні і внутрішні; навчально-пізнавальні і соціальні. Діалектика їх співвідношень у навчальному процесі. Особливості формування позитивної мотивації у шестирічних дітей.

Поняття про процес засвоєння знань: поняття, судження, умозаключення – продукти власної пізнавальної діяльності учнів. Етапи засвоєння знань: формування відповідних навчальних мотивів, ознайомлення зі знаннями, виконання дій учнями. Узагальнення, скорочення, автоматизація дій. Види самостійних робіт на кожному етапі.

Рівні засвоєння знань; ознайомлення, відтворення, застосування у звичних умовах, застосування у нових умовах. Роль вчителя на кожному етапі засвоєння знань.

ТЕМА 18. Принципи навчання

Поняття про закономірності процесу навчання. Закономірність розвиваючого характеру навчання у роботах Л.С.Виготського, П.Я.Гальперіна, А.Н.Леонтьєва, Г.С.Костюка. Принципи навчання – вираз закономірностей процесу навчання. Принципи навчання – вихідні положення, що визначають діяльність учителя і учнів. Традиційні принципи навчання у роботах класиків педагогіки, їх сучасний зміст.

Принцип наочності, його трактовка Я.А.Коменським, І.Г.Песталоцці, К.Д.Ушинським, Н.А.Корфом. Наочність – організація чуттєвого пізнання учня. Функції наочного матеріалу: накопичування чуттєвих образів – мета навчання; чуттєві образи – засіб сприяння засвоєння понять, законів, правил, теорій. Види навчальної наочності. Умови успішного використання наочності на уроці.

Принцип науковості навчання. Опора на науку як джерело системи фактів,

понять, закономірностей, яка проявляється у відборі, навчального матеріалу і застосуванні методів навчання. Основна вимога принципу: правильно організувати перехід мислення від явища до суті, від зовнішніх спостережуваних ознак до внутрішніх. Шляхи забезпечення науковості у початковій школі: не допустити спрощення та примітивізму на першому етапі оволодіння поняттям, поширювати самостійну пошукову роботу учнів.

Принцип доступності навчання. Доступність засвоєння знань, формування умінь та навичок – наслідок зв'язку з рівнем розвитку школярів, з їх особистим досвідом. Розширення пізнавальних можливостей учнів (їх спостережливості і логічного мислення) у правильно організованому процесі навчання. Фактори, які впливають на ступінь доступності. Л.В.Занков і В.В.Давидов про співвідношення принципів науковості і доступності навчання.

Принцип свідомості і активності навчання. Основні його аспекти: свідоме розуміння учнями навчального матеріалу; свідоме ставлення до навчальних занять, формування пізнавальної активності. Вимоги до учителя, знати прикмети, які визначають свідоме розуміння, ставлення; розпізнавати ступінь пізнавальної активності учнів; створювати умови для формування розумових дій, операцій мислення, що сприяють свідомому засвоєнню матеріалу; планувати способи і прийоми підвищення пізнавальної активності тощо.

Принцип міцності знань, умінь, навичок. Опора на психологічні особливості пам'яті – одна з умов досягнення міцних результатів навчання. Різні заходи і способи запам'ятовування у практиці навчання. Прийоми опори, мнемонічні прийоми як засоби підвищення міцності і систематичності знань, умінь, навичок. Точність, доказовість, глибока усвідомленість – ознака міцності знань. Міцне засвоєння знання – знаряддя мислення, основа світорозуміння, засіб свідомої діяльності. Умови міцного засвоєння знань: виділення головної думки у навчальному матеріалі, зв'язок нових знань з життєвим досвідом учня, використання знань на практиці та ін.

Принцип систематичності і послідовності навчання. Вимоги до вчителя: в системі навчального матеріалу потрібно відбити реальні відношення, зв'язок предметів, явищ. Зв'язок між окремими темами, розділами курсу, міжпредметні зв'язки. Систематичність і послідовність викладання матеріалу учителем, система вимог до учня, система в організації письмових, лабораторних робіт і вправ у перевірці знань, умінь, навичок учня. Система у роботі самого учня над предметом.

Врахування вікових та особистих особливостей у навчанні. Врахування попереднього рівня підготовки учнів. Підготовленість дитини до школи. Перший підхід до диференціації навчання з метою забезпечення розвитку кожного учня у роботах О.В.Духновича. Особистісні відокремлення навчальної діяльності школярів і необхідність їх врахування у навчанні. Сучасний підхід до диференціації навчання. Цікавість, що прокидається у дитини до будь-якої галузі дії, його особистості досягнення – ключ до його навчання, виховання.

Виховний характер навчання. Ідея першочерговості загальнолюдського виховання у роботах М.І.Пирогова, К.Д.Ушинського. Сучасний підхід до виховання загальнолюдських цінностей. Його зв'язок з релігійним вихованням та ідеєю народності виховання. Народність виховання, розвиток цього принципу у

роботах О.В.Духновича, К.Д.Ушинського. Ідея відродження нації.

Дидактичні принципи Л.В.Занкова та їх використання у роботі сучасних педагогів-новаторів. Педагогіка співробітництва, її підхід до організації процесу навчання.

Взаємозв'язок принципів навчання.

ТЕМА 19. Зміст освіти

Поняття про зміст освіти, його складові частини: знання, уміння, навички; досвід емоційного ставлення до навколишньої дійсності і своєї діяльності, досвід репродукційної творчої діяльності. Види освіти. Загальна, політехнічна освіта у школі. Зміст освіти – відображення стратегічної мети виховання.

Основні принципи відбору змісту шкільної освіти на сучасному етапі: демократизм, гуманізм є загальнолюдські та національні цінності. Проблеми відповідності змісту освіти віковим можливостям учнів, особливості сприймання, розуміння життєвого досвіду учнів. Широке використання елементів усної народної творчості як головного засобу навчання молодших школярів. В.В.Давидов про розвиваючі можливості змісту освіти. М.М.Ерднієв про подачу змісту освіти у вигляді великих блоків. Диференційоване виховання як засіб ефективного оволодіння кожною дитиною необхідними знаннями, вміннями та навичками. Шляхи реалізації диференційованого навчання.

Поняття про навчальні предмети, особливості навчальних предметів у початкових класах. Здійснення міжпредметних зв'язків у навчанні, створення інтегративних курсів.

Аналіз навчальних планів. Альтернативні навчальні плани. Поняття про навчальні програми. Вимоги до них, структура.

Підручник. Види підручників і навчальних посібників. Вимоги до них: загальнопедагогічні, методичні, поліграфічні. Розробка нових підручників і навчальних посібників для національної школи України.

ТЕМА 20. Методи навчання

Поняття про методи навчання. Два боки методу навчання. Методи та прийоми навчання. Цікаві прийоми навчання у роботі педагогів-новаторів. Різні підходи до класифікації методів навчання: за головним суб'єктом діяльності; за навчальною метою; за логікою викладання, за специфікою навчального предмета та ін. Причини існування безлічі класифікацій методів навчання.

Історичний підхід вітчизняних та зарубіжних педагогів-гуманістів до вибору методів навчання. (Я.А.Коменський, Ж.-Ж.Руссо, М.І.Пирогов, К.Д.Ушинський, П.П.Блонський) – у центрі уваги педагогів повинні бути активні методи навчання.

Співвідносна характеристика окремих методів навчання і вимоги, які ставлять до їх виконання у навчальному процесі: пояснення, розповідь, бесіда, робота з підручником; спостереження, демонстрація, ілюстрація, використання ТЗН; вправи та їх види; підготовчі та вступні, пробні та тренувальні, творчі, контрольні (за В.О.Онищуком); практичні, лабораторні та творчі роботи.

Дидактичні ігри. Групи методів навчання за характером пізнавальної активності учнів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, методи проблемного викладу знань вчителем, частково-пошуковий і дослідницький метод навчання.

Проблема навчання. Проблемна ситуація та проблемна задача. Рівні проблемності. Оптимальне поєднання пояснювально-ілюстративного та проблемного навчання. Диференційований підхід до учнів у проблемному навчанні. Проблемне навчання у початковій школі. (Досвід лабораторії Л.В.Занкова). Основи програмованого навчання. Машинне і безмашинне програмування. Способи програмування: лінійне, розгалужене, змішане. Алгоритмізація навчання. Можливості програмованого навчання у початковій школі. Перспективи розвитку і застосування програмованого навчання. Комп'ютеризація навчання.

Порівняльна характеристика методів навчання. Проблема вибору методів навчання, комплексного їх застосування.

ТЕМА 21. Форми організації навчання

Поняття про організаційні форми навчання. Розвиток організаційних форм навчання. Братні школи в Україні і Білорусії у XVI-XVII ст. і виникнення класно-урочної системи навчання. Теоретичне обґрунтування класно-урочної системи навчання у працях Я.А.Коменського.

Урок як основна форма організації навчальної діяльності у сучасній школі.

Класики педагогіки про вимоги до уроку: К.Д.Ушинський про перші уроки у початковій школі. Х.Д.Алчевська – примітки про вдалі та невдалі уроки у школі. Сучасні вимоги до уроку: дидактичні, організаційні, світоглядні, психологічні, етичні, гігієнічні.

Поняття про структуру уроку (макро- та мікро-), її елементи. Гнучкість, динамічність структури уроку. Поняття про типи уроку і особливості уроку у початковій школі. Концепція національної школи про творчий підхід у проведенні уроків шляхом пошуку істини. Інтегровані уроки, нестандартні уроки.

Інші форми організації роботи. Їх класифікація за дидактичною метою (Онишук): форми теоретичного навчання (лекція, факультатив, гурток, конференція), комбінованого та змішаного навчання (урок, семінар, домашня робота, консультація), практичного (практикуми), і фронтальні, колективні, групові, індивідуальні форми навчальної діяльності, трудове навчання. Розвиваючо-рольова форма організації навчального процесу та її можливості у початковій школі. Поняття про ділову гру. Навчання у парах змінного складу (методика Рівіна, В.К.Д'яченка).

Домашня самостійна робота учнів, її види. Специфіка та організація самостійної роботи у ГПД. Етапи самопідготовки та функції вихователя на кожному з них.

Підготовка вчителя до уроку. Перспективна підготовка. Тематичне та поурочне планування навчального матеріалу. Особливості планування та організація уроків у початковій малокомплектній школі. Особливості організації навчальних занять з шестирічними дітьми.

ТЕМА 22. Перевірка та оцінка знань, умінь та навичок учнів

Функції перевірки та оцінки знань, умінь та навичок у школі. Поняття “оцінка” (оцінювальне судження) та “оцінка” у п'ятибальній системі. Педагогічні вимоги до перевірки знань, умінь та навичок. Психологія оцінювання знань учнів (за О.Я.Савченко). Види, форми, методи перевірки знань. Критерії якості знань, умінь та навичок у методиках викладання різних предметів у початковій школі.

Характеристика бальної системи оцінювання знань.

Педагоги-гуманісти минулого та сучасного про оцінювання знань (М.І.Пирогов про формалізм у оцінюванні знань, В.О.Сухомлинський та його підхід до оцінювання молодших школярів. Ш.О.Амонашвілі та метод навчання без оцінювання. О.Ф.Шаталов та прийоми відкритих можливостей). Сучасні пошуки шляхів удосконалення перевірки і оцінки знань учнів й подолання формалізму.

ШКОЛОЗНАВСТВО

ТЕМА 23. Система народної освіти

Поняття про систему народної освіти. Її залежність від соціально-політичних, економічних та культурних факторів. Принципи побудови системи народної освіти в Україні. Структура і основні компоненти системи народної освіти. Поняття про альтернативні школи. Зарубіжний досвід альтернативних шкіл. Альтернативні школи та розкриття здібностей, нахилів особистості. Нові типи навчальних закладів, ліцеї, гімназії, коледжі, приватні школи.

ТЕМА 24. Керівництво народною освітою і школою

Поняття про управління як цілеспрямовану діяльність з метою розвитку, удосконалення, впорядкування. Демократизація і гуманізація системи управління народною освітою в Україні. Органи керівництва народною освітою. Внутрішньошкільне керівництво і контроль. Функції загальноосвітньої конференції, ради школи, методичної ради школи, адміністрації.

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

ТЕМА 25. Історія розвитку школи і педагогіки України

Виховання у східних слов'ян. Перші зразки педагогічної літератури. Братські школи в Україні XVI–XVII ст. Київська Академія. Діячі Сімеон Полоцький, Феофан Прокопович, Стефан Яворський та ін. Зразки навчально-педагогічної літератури у XVI–XVII ст. Розвиток педагогічної думки XVII ст. у працях Г.С.Сковороди. Перша половина XIX ст. – педагогічні погляди Т.Г.Шевченка, О.В.Духнович та ідея народності виховання.

Освітня діяльність і педагогічні ідеї українських демократів кінця XIX–початку XX ст. І.Я.Франка, П.А.Грабовського, М.М.Коцюбинського, Лесі Українки. Діяльність українських педагогів кінця XIX – початку XX ст. Х.Д.Алчевської, Т.Г.Лубенця, Б.Д.Грінченка, С.В.Васильченка та ін.

Радянський період розвитку школи і педагогіки, його характеристика. Педагогічні погляди А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського.

ТЕМА 26. Історія розвитку педагогіки за межами України

Теорії виховання і освіти у працях педагогів-класиків XVII–XIX ст. (Я.А.Коменський, Д.Локк, Ж.-Ж.Руссо, І.Г.Песталоцці, А.Дістервег, Р.Оуен, К.Д.Ушинський, Л.М.Толстой).

Напрями у розвитку зарубіжної педагогіки XX століття: теорія Спенсера; громадське виховання і трудова школа у працях Г.Кершенштейнера; теорія вільного виховання – Е.Кей, Г.Шаррельмен, М.Монтессорі; теорія нового виховання і нових шкіл – Е.Демолен, С.Френе; експериментальна педагогіка – Д.Лай; вальдорфська школа; сучасні тенденції у розвитку педагогіки.

3.2. ПРОГРАМИ З ОКРЕМИХ МЕТОДИК

3.2.1. Методика викладання курсу „Я і Україна”

1. Аналіз програм курсу „Я і Україна”

Цільове призначення галузі «Людина і світ». Характеристика навчальних планів та трьох програм курсу “Я і Україна”, які реалізують зміст даної освітньої галузі. Принципи побудови та структура курсу. Міжпредметні і внутрішньопредметні зв'язки.

2. Підготовка, організація та методика проведення екскурсій

Екскурсія як форма організації навчання, її місце та значення у процесі навчання молодших школярів природознавству. Підготовка вчителя до екскурсії та методика її проведення. Екскурсійне обладнання. Природоохоронна робота під час екскурсій.

3. Методика формування природничих понять, характеристика понять

Методика формування уявлень про предмети та явища природи. Характеристика природничих понять (зміст і обсяг; одиничні, загальні). Методика формування та розвитку понять (організація чуттєвого сприйняття і т.д). Термінологічна робота. Повторення в процесі викладання курсу «Я і Україна».

4. Організація і методика проведення предметних уроків

Урок як основна форма організації навчання. Дидактична мета, типи предметних уроків. Макро- та мікроструктура предметного уроку. Особливості підбору обладнання. Дослід та його місце у предметних уроках. Орієнтовна тематика предметних уроків з курсу „Я і Україна”.

5. Методика роботи з планом та картою на уроках «Я і Україна»

План і карта як джерело географічних знань. Вивчення топографічного плану місцевості, фізичної карти та карти природних зон України. Відмінність карт для початкової школи від тих, що застосовуються в основній та старшій. Методика вивчення плану місцевості та об'єктів на карті. Робота з контурними картами. Правила показу учнями об'єктів на карті.

6. Аналіз підручників та робочих зошитів з курсу „Я і Україна”

Підручник як основний засіб навчання. Структурні компоненти підручника (текст, позатекстовий компонент) та їх характеристика. Відповідність матеріалу чинних підручників з курсу «Я і Україна» змісту програм. Робочий зошит на друкованій основі та його роль у навчанні учнів курсу «Я і Україна». Типи завдань робочого зошита за рівнями складності. Взаємозв'язок підручника та робочого зошита.

7. Куточок живої природи. Організація та обладнання. Планування роботи і проведення занять

Складові обладнання куточка живої природи. Підбір рослин та тварин, організація догляду за ними. Орієнтовна тематика уроків з використанням обладнання куточка. Проведення позаурочних та позакласних занять з учнями молодших класів у куточку живої природи.

8. Позаурочна робота з «Я і Україна» та її значення

Позаурочна робота молодших школярів з «Я і Україна», її значення. Види позаурочної роботи: домашня робота, робота у природі, в куточку живої природи, на навчально-дослідній ділянці, на географічному майданчику. Фенологічні спостереження, ведення щоденника спостережень.

9. Географічний майданчик. Планування роботи та проведення занять

10 складових обладнання географічного майданчика та їх призначення. Орієнтовна тематика уроків, доцільних для проведення на ГМ. Значення у навчанні природознавству. Методика роботи з молодшими школярами на географічному майданчику.

3.2.2. Методика викладання образотворчого мистецтва в початковій школі

Мета і завдання викладання образотворчого мистецтва у школі на сучасному етапі.

Форми і методи роботи вчителя на заняттях з образотворчого мистецтва. Методи активізації образотворчої діяльності учнів.

Педагогічні умови успішного художньо-творчого розвитку учнів на уроках образотворчого мистецтва.

Основні завдання ознайомлення дітей з творами образотворчого мистецтва.

Формування в учнів знань з основ кольорознавства на уроках образотворчого мистецтва. Методи та прийоми роботи вчителя.

Розвиток в учнів умінь використовувати декоративні та виражальні можливості кольору у власній творчій діяльності.

Навчання учнів відтворенню глибини простору на площині. Вивчення перспективних явищ.

Композиційна діяльність учнів на уроках образотворчого мистецтва. Вікові особливості. Методи та прийоми навчання.

Розвиток в учнів формотворчих умінь. Засоби видозміни реальних форм та створення фантастичних образів.

Декоративно-прикладна діяльність учнів на уроках образотворчого мистецтва, її значення в художньо-естетичному розвитку дітей.

Використання різноманітних художніх матеріалів, як засіб активізації творчої діяльності школярів.

Організація колективної роботи учнів на уроках образотворчого мистецтва. Види робіт. Матеріали. Вікові особливості організації.

Форми і методи організації естетичного сприймання та оцінювання творів мистецтва і навколишнього.

Роль різноманітних художніх технік у розвитку творчих здібностей учнів.

Освітньо-виховні можливості позакласної роботи з образотворчого мистецтва. Навести приклади можливих видів діяльності школярів.

Методика проведення уроків малювання з натури. Вибір та постановка натури. Послідовність роботи.

Методика малювання умовно-плоских предметів простої і складної форми. Фронтальне і перспективне положення.

Методика зображення предметів об'ємної форми (Граненої та круглої).

Передача об'єму тоном і кольором.

Методика малювання предметів об'ємної форми (циліндричної та комбінованої). Передача об'єму тоном і кольором.

Методика малювання кольоровими матеріалами на уроках образотворчого мистецтва. Вікові особливості їх використання. Технічні прийоми.

Методика проведення уроків декоративного малювання. Складання узорів та орнаменту.

Методика проведення уроків тематичного малювання. Їх можлива тематика. Робота над образами.

Методика зображення представників тваринного світу. Навчально-виховне значення. Вікові особливості.

Методика малювання людини. Портрет. Фігура. Передача руху.

Методика проведення занять ліплення. Матеріали.

3.2.3. Математика з методикою викладання в початковій школі

Методика навчання учнів розв'язування задач на пропорційне ділення.

Тисяча. Методика вивчення нумерації в межах тисячі.

Методика вивчення арифметичних дій додавання та віднімання багатоцифрових чисел.

Методика вивчення нумерації багатоцифрових чисел. Таблиця класів і розрядів.

Методика вивчення нумерації чисел в межах 10.

Елементи геометрії в курсі початкової математики.

Поняття величини. Загальні питання ознайомлення учнів початкових класів з величинами і їх вимірювання.

Нерівності (числові і такі, що містять змінну). Методика вивчення нерівностей в початковій школі.

Довжина. Методика ознайомлення учнів з вимірюванням довжин. Периметр многокутника.

Площа. Методика навчання учнів вимірюванню площі. Палетка.

Алгебраїчна пропедевтика в початковому курсі математики.

Рівняння. Методика вивчення рівнянь в початкових класах.

Методика вивчення арифметичних дій додавання і віднімання в межах 100.

Означення дії множення. Методика вивчення табличного множення і ділення.

Методика вивчення поза табличного множення і ділення.

Методика вивчення ділення багатоцифрових чисел на одно і двоцифрове число (письмовий прийом)

Методика навчання учнів розв'язування задач (робота над задачею після її розв'язування)

Поняття дії додавання і віднімання. Прості арифметичні задачі на додавання та віднімання, їх види і методика розв'язування.

Методика навчання учнів розв'язування задач (види короткого запису, види запису розв'язку задач), методи розбору задачі

Поняття множення і ділення. Прості задачі на множення і ділення, їх види і методика розв'язування

Зміст початкового курсу математики (аналіз програм)

Поняття дробу. Методика ознайомлення учнів 4 класу з дробами

Маса. Методика ознайомлення учнів з мірами маси

Час. Методика ознайомлення учнів з мірами часу. Основні задачі на час

Методика навчання учнів розв'язуванню задач на пропорційне ділення

розв'язування

3.2.4. Методика викладання трудового навчання

Програми з трудового навчання і художньої праці як невід'ємна складова частина особистісно-орієнтованої моделі освіти.

Мета трудової підготовки учнів 1 - 4 класів та завдання, які розв'язуються в процесі трудового навчання та художньої праці.

Засвоєння політехнічних знань учнями 1 - 4 класів під час роботи з різними матеріалами, ознайомлення з процесом виробництва в цілому.

Сутність політехнічного навчання. Засвоєння знань про матеріали, з якими працюють діти (їх виробництво, властивості, способи обробки, знаряддя праці, якими вони обробляються) під час практичних робіт. Процес виробництва в цілому (конструктор - технолог - робітник).

Формування політехнічних умінь: уміння планувати трудовий процес, організовувати робоче місце, проводити операції згинання, різання, монтажу.

Методи та прийоми навчання, планування трудового процесу, організацій робочого місця.

Навчання операцій згинання, різання, монтажу під час роботи з різними матеріалами.

Особливості уроків трудового навчання в порівнянні з іншими навчальними предметами. Структура уроку трудового навчання і характеристика його етапів (на прикладі виготовлення виробів із тканини). Тема уроку - за вибором студента.

Специфіка проведення уроків трудового навчання в 1 класі. Особливості їх організацій.

Зумовленість специфіки уроків трудового навчання віковими особливостями шестирічних дітей.

Використання ігрових форм навчання, функціональної музики, фізкультхвилинок на уроках в 1 класі.

Методи, прийоми, якими користується учитель під час уроку.

Оцінювання шестирічних першокласників.

Динаміка розвитку конструкторсько - винахідницьких умінь учнів 1 - 4 класів.

Простежити (за програмою трудового навчання) розвиток конструкторсько - винахідницьких умінь від 1 до 4 класу на прикладі роботи з конструкторами, технічним моделюванням, макетуванням.

Інструктаж в трудовому навчанні. Види інструктажу за часом проведення і захватом учнів. Вимоги до проведення інструктажу. Навести приклад проведення інструктажу на уроці по виготовленню виробів із паперу.

Визначення інструктажу.

Інструктаж вступний, поточний і заключний.

Інструктаж фронтальний, груповий, індивідуальний.

Характеристика інструктажу на прикладі виготовлення виробів із паперу (за вибором студента).

Організація роботи з природними матеріалами. Їх види, заготівля, способи зберігання, підготовка до роботи.

Методика проведення уроку по виготовленню аплікацій із рослинних форм

і об'ємних виробів із природних матеріалів.

Природні матеріали органічного і неорганічного походження. Екскурсія в парк, ліс з метою заготівлі природних матеріалів. Правила поведінки учнів під час екскурсії, завдання групам учнів.

Засушування пласких природних матеріалів, зберігання і підготовка до роботи. Методика організації роботи по виготовленню орнаментальних і сюжетних композицій з рослинних форм, а також об'ємних природних матеріалів. Організація уроку по виготовленню виробів із об'ємних природних матеріалів.

Організація роботи по виготовленню виробів із паперу і картону. Методика виготовлення виробів із використанням шаблонів. Методико-ознайомлення учнів 1 класу з виготовленням закладки з візерунком із геометричних форм.

Виробництво, види, властивості паперу, картону.

Інструменти, якими обробляються ці матеріали.

Види шаблонів, правила користування шаблонами.

Фрагмент уроку по виготовленню закладки з візерунком із геометричних форм (за вибором студента).

Особливості роботи з пластичними матеріалами. Обробка глини, пластиліну. Методика організації індивідуальної та колективної роботи по виготовленню виробів із пластичних матеріалів.

Види пластичних матеріалів, які використовуються на уроках праці в початкових класах. Властивості глини, визначення придатності глини до ліплення, очищення глини. Пластилін, його властивості.

Інструменти для обробки глини і пластиліну. Правила особистої гігієни під час роботи з пластичними матеріалами.

Конструктивний і пластичний способи ліплення. Прийоми ліплення. Організація індивідуальної роботи з учнями. Робота в творчих групах.

3.2.5. Методика викладання української мови

Методика викладання мови — педагогічна наука; форми наукових досліджень. Наукові основи методики початкового навчання: психолого-педагогічні основи початкового навчання рідної мови; мовознавчі й літературознавчі відомості в методиці викладання мови.

Принципи, методи і прийоми методики викладання рідної мови.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Наукові основи методики навчання грамоти. Педагогічні вимоги до процесу навчання грамоти з урахуванням вікових особливостей дітей. Короткий історико-критичний огляд методів навчання грамоти. Звуковий аналітико-синтетичний метод К.Ушинського та удосконалення цього методу вченими-методистами. Основні періоди та етапи навчання грамоти за сучасним звуковим аналітико-синтетичним методом.

ДОБУКВАРНИЙ ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Основні навчально-виховні завдання добукварного періоду. Розвиток усного мовлення — провідний принцип і мета роботи в добукварний період. Види вправ з

розвитку мовлення та мислення. Методика формування в учнів уявлень про слово, речення, розповідь. Методика ознайомлення учнів з фонетичними уявленнями. Методика паралельного застосування прийомів звукового аналізу та звукового синтезу. Моделювання і конструювання звукової та складової будови слів. Прийоми активізації словникового запасу першокласників. Методика ознайомлення учнів з технічними та гігієнічними вимогами успішного формування і розвитку навичок письма. Система підготовчих вправ з письма. Зміст, структура і методика уроків мови в добукварний період.

БУКВАРНИЙ ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Етапи букварного періоду та завдання кожного з них. Принцип частотності порядку вивчення букв на сторінках Букваря. Методика ознайомлення учнів з новими звуками та буквами, що їх позначають, з алфавітними назвами літер. Прийоми навчання складового читання. Види аналітико-синтетичних вправ у букварний період, методика їхнього проведення. Методика ознайомлення учнів з різними способами позначення м'якості приголосних. Прийоми розкриття звукового значення букв Я, Ю, Є, ї, Щ та буквосполучень ДЖ, ДЗ.

Принципи побудови тематичних розворотів сторінок Букваря. Способи та види читання, прийоми їхнього розвитку. Прийоми удосконалення мовлення та мислення учнів на змісті навчання, вміщеному в Букварі. Прийоми роботи над предметними та сюжетними малюнками, спрямовані на уточнення і збагачення словникового запасу учнів. Методика проведення словникових і словниково-логічних вправ у букварний період. Прийоми пояснення слів, виразів. Методика роботи над багатозначними словами, синонімами, антонімами, фразеологізмами, прислів'ями, загадками, скоромовками, наявними на сторінках Букваря. Прийоми вироблення в учнів умінь слухати вірші, розповідь, читання вчителя, учнів. Методика роботи над формуванням та удосконаленням умінь відповідати на запитання, будувати речення за опорними словами, за завданням учителя. Прийоми розвитку творчих здібностей, пізнавального інтересу, пізнавальної діяльності, пізнавальної самостійності у роботі над вивченням звуків та букв на їхнє позначення. Методика проведення пропедевтичної роботи над будовою слова, походженням елі, частинами мови, їхніми граматичними ознаками, елементами синтаксису та пунктуації.

Методика навчання письма в букварний період. Психолого-дидактичні вимоги до навчання письма.

Методика навчання учнів писати нову букву, здійснювати її поєднання у складах, словах; писати слова, речення. Методика виконання вправ на уроках письма з елементами творчості. Структура та методи проведення уроків письма в букварний період. Методика проведення диференційованого читання, самостійної роботи на уроках читання та письма в період навчання грамоти.

Основні завдання букварного періоду навчання грамоти. Методика використання додаткової літератури на уроках навчання грамоти. Програмні вимоги щодо обсягу знань, умінь і навичок, якими мають оволодіти учні на кінець букварного періоду навчання грамоти.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ

Основні методи і прийоми формування в учнів початкових класів елементарних уявлень про: мову як знакову систему; виникнення мов світу; основні функції мови; мовлення як мову в дії, в спілкуванні між людьми; діалогічне та монологічне мовлення;

етику мовлення, форми мовлення.

Значення і завдання розвитку усного мовлення. Види вправ з розвитку усного мовлення. Прийоми розвитку етики мовленнєвої поведінки.

"Прийоми виховання в учнів уміння стежити за розвитком думки, виділяти найбільш вагомі слова для відповіді, зауваження, пропозиції, міркування.

Завдання і прийоми розвитку усного монологічного мовлення. Види навчальних монологів.

Методика формування в учнів уявлення про текст, його тему, основну думку, будову, засоби зв'язку речень у тексті.

Прийоми ознайомлення учнів з типами текстів: розповідь, опис, міркування. Прийоми формування в учнів уявлень про стилі українського мовлення. Прийоми розвитку вміння добирати мовні засоби для стилістично диференційованих висловлювань.

Прийоми формування стилістичних умінь і навичок, методика реалізації їх у практичній діяльності молодших школярів. .

ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ. ПЕРЕКАЗИ

Переказ як складова частина системи розвитку мовлення молодших школярів. Класифікація переказів за дидактичною метою, типом мовлення, докладністю передачі змісту, місцем виконання.

Методика поетапної підготовки до усного та писемного переказу текстів. Прийоми підготовки до написання переказу.

Шляхи підвищення самостійності та творчої активності учнів у роботі над переказами різних типів.

ТВОРИ

Твір як складова частина системи розвитку мовлення. Класифікація творів за джерелом матеріалу, жанрами, місцем виконання, ступенем участі учнів у складанні тексту, розміром, метою виконання. Прийоми підготовки учнів до написання творів.

Методика роботи над побудовою твору, розкриттям теми, складанням плану. Прийоми використання опорної групи лексики для написання твору.

Методика аналізу учнівських робіт. Мовні помилки, шляхи їхнього подолання, критерії і норми оцінювання учнівських творів, переказів.

Методика роботи над словосполученням і реченням.

Прийоми розвитку умінь правильно виділяти словосполучення як лексико-граматичну єдність з речення та самостійно будувати їх. Методика роботи над типовими помилками у побудові словосполучень шляхи запобігання їм, виправлення, подолання.

Методи і прийоми, які забезпечують систему роботи над елементами синтаксису та пунктуації. Методика розкриття понять: речення, словосполучення, член речення, основа речення, підмет, присудок, головні, другорядні, однорідні члени речення, розділові знаки в реченні.

Прийоми навчання учнів встановлювати смисловий і граматичний зв'язок між словами у реченні. Методика синтаксичного розбору речення.

Методика удосконалення вмінь будувати речення, різні за метою висловлювання — розповідні, питальні, спонукальні.

Прийоми формування в учнів умінь виділяти логічний наголос у реченні

відповідно до мети висловлення думки. Методика роботи над виробленням практичних умінь будувати речення з однорідними членами та сполучниками,

Методика роботи над конструктивними і творчими вправами.

Прийоми вироблення умінь складати речення з епітетами, метафорою, порівнянням (без ознайомлення з термінами), з відносно закінченою думкою.

Стилістичні помилки у побудові речень, шляхи їхнього подолання, методика роботи над ними.

МЕТОДИКА КЛАСНОГО ЧИТАННЯ

Виховне освітньо-пізнавальне значення читання в початкових класах. Короткий історико-критичний огляд методів класного читання. Внесок українських методистів і педагогів початку ХХ ст. у розвиток методики читання.

Читання як вид мовленнєвої діяльності. Методика проведення голосного та мовчазного читання. Співвідношення цих двох видів читання в початкових класах.

Прийоми розвитку та удосконалення якостей читання. Критерії виявлення свідомого читання. Прийоми роботи, спрямовані на усвідомлення змісту прочитаного.

Вимоги до правильного читання, умови його забезпечення. Прийоми запобігання типовим помилкам і методика виправлення їх у роботі над літературними жанрами.

Прийоми удосконалення швидкості читання, критерії його вимірювання та умови розвитку. Прийоми формування та удосконалення виразного читання, дидактичні умови його забезпечення.

Етапи роботи над художнім твором. Основні завдання етапу первинного та вторинного синтезу. Етап глибокого аналізу твору, його основні завдання. Прийоми розвитку пізнавального інтересу на уроках читання у роботі над різноманітними літературними жанрами (художнє оповідання, казка, вірш, байка, науково-популярна стаття, нарис, усна народна творчість). Прийоми розвитку логічного мислення на уроках читання. Методика розвитку творчих здібностей молодших школярів у роботі над літературними жанрами. Методика розвитку вмінь ставити запитання, спрямовані на встановлення причинно-наслідкових зв'язків у розвитку сюжету, мотивів поведінки, дій, переживань героїв, визначення їхніх головних рис характеру, розкриття композиції твору; аналіз зображувальних засобів і особливостей мови персонажів у єдності з розкриттям змісту та оцінкою поведінки героїв; з'ясування ставлення автора до зображених у творі подій.

Види, прийоми роботи, що передують читанню літературних творів для підготовки учнів до їхнього сприймання.

Методика проведення словникової роботи, прийоми розкриття лексичного значення слів.

Прийоми використання народної творчості, вміщеної на сторінках читанок, стосовно змісту виучуваного тексту.

Методика опрацювання тексту за планом: малюнковим, поширеним, стислим, деформованим, цитатним.

Методика опрацювання народних та авторських казок відповідно до їхніх тематичних особливостей.

Методика вивчення байок, прийоми розкриття та усвідомлення алегорії, моралі, художніх образів, мовних засобів.

Методика вивчення віршів з урахуванням їхніх видових і змістових особливостей.

Методика опрацювання науково-популярної статті та нарису. Види наочності на уроках читання, методика її використання.

Структура уроків читання на вивчення нового матеріалу та узагальнення знань. Засоби підвищення їхньої ефективності.

МЕТОДИКА ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ

Завдання та організація позакласного читання в початкових класах. Форми керівництва позакласним читанням. Три етапи формування читацької самостійності учнів, завдання кожного з них. Види уроків позакласного читання, їхній зміст та основні завдання. Облік і оцінка знань з позакласного читання.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФОНЕТИКИ, СЛОВОТВОРУ, ГРАМАТИКИ, ОРФОГРАФІЇ ТА ЛЕКСИКОЛОГІЇ

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФОНЕТИКИ ТА ГРАФІКИ

Методика вивчення фонетики у тісному взаємозв'язку з орфоепією та графікою. Методика повторення фонетичних знань, набутих учнями в період навчання грамоти. Методика розкриття взаємозв'язку в знаннях фонетики і графіки, орфоепії та орфографії. Прийоми, які активізують розумову діяльність молодших школярів у роботі над фонетичним матеріалом.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СЛОВОТВОРУ

Методика ознайомлення з елементами словотворення. Значення і завдання роботи над морфемною будовою слова. Прийоми розкриття понять: споріднені слова, основа слова, закінчення, корінь, префікс, суфікс, спільнокореневі слова.

Методика пояснення ролі морфем у вираженні лексичного та граматичного значення слів. Методика часткового та повного морфемного аналізу слів, його зв'язок зі звуко-буквеним, орфографічним і словотворчим аналізом.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГРАМАТИКИ

Значення граматичних знань для засвоєння орфографії. Обсяг знань з граматики, принцип розташування граматичного матеріалу за роками навчання. Методичні умови, що забезпечують засвоєння граматичних понять, види граматичних вправ. Прийоми, що активізують засвоєння граматичних умінь.

Методика формування у молодших школярів уявлень про частини мови на основі встановлення їхньої семантики, граматичних ознак і синтаксичної ролі. Методи та прийоми, які забезпечують систему логічної роботи над іменником, прикметником, дієсловом. Методика часткового та повного морфологічного аналізу слів.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ОРФОГРАФІЇ

Методика опрацювання орфографічних правил, дидактичні умови їхнього засвоєння.

Види орфографічних вправ, методика їхнього проведення.

Диктанти, їхні види, методика проведення, оцінювання. Методика опрацювання помилок, виявлених у диктантах. Облік помилок, методика роботи над їхнім подоланням.

Методика використання різних видів наочності, роздаткового матеріалу, диференційованих завдань у роботі над вивченням орфографії.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЛЕКСИКОЛОГІЇ

Прийоми збагачення активного словникового запасу учнів. Методика використання міжпредметного змісту навчання на уроках рідної мови. Прийоми одночасного ознайомлення з лексикологічними відомостями та лексичним значенням слова.

Прийоми практичного ознайомлення молодших школярів з найуживанішими синонімами, антонімами, багатозначними словами, поширеними омонімами, фразеологічними одиницями.

Види лексичних вправ, методика їхнього виконання.

Методика організації позакласної роботи з мови в початкових класах, спрямованої на розвиток образного мовлення. Види позакласної роботи, методика її проведення.

4. Для пільгових категорій осіб, яким надано право складати вступні випробування (особи, що потребують особливих умов складання випробувань) в НПУ імені М. П. Драгоманова за рішенням Приймальної комісії створюються особливі умови для проходження вступних випробувань.

5. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Інститут педагогіки і психології

Ступень/ ОКР: «Бакалавр»

Галузь знань: «Педагогічна освіта»

Напрямок підготовки/спеціальність: «Початкова освіта»

На базі ступеня/ ОКР: «Молодший спеціаліст»

Вступне фахове
випробування

Екзаменаційний білет № 53

1. Педагогіка як наука про виховання людини. Мета і завдання виховання громадянина вільної і незалежної України.
2. Принципи навчання, їх визначення, характеристика та класифікації. Регулятивна роль принципів в організації діяльності вчителя та учнів.
3. Методика опрацювання правил вимови та правопису слів з ненаголошеними [е], [и] у початковій школі за вимогами програми.
4. Час. Методика ознайомлення учнів з мірами часу. Основні задачі на час.

Протокол № __ від «__» березня 2016р.

Голова фахової комісії _____ / _____ /
Підпис Прізвище, ім'я, по-батькові

6. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бегей В.М. Управління загальноосвітньою школою на демократичних засадах. – Львів: ЛДУ, 1995.
2. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. – К.:ВВП «Компас», 1997. – 64 с.
3. Бондар В. І. Дидактика. – К., Либідь, 2005. – 264 с.
4. Веретенко Т.Г. Загальна педагогіка: - К.- 2004.
5. Габович А.Г., Головань С.М. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.:ДУІКТ, 2006.
6. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
7. Закон України „Про освіту”.К – 1991.
8. Закон України « Про загальну середню освіту » // Інформаційний збірник МО України. – 1999. - № 15. – С.6 - 31.
9. История педагогики / под ред. Н.А. Константинова. - М.: Просвещение, 1982.
- 10.Любар О.О. Стельмахович М.Г. Історія української педагогіки – Київ, 1999.
- 11.Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник 2-е вид. 1999 р.
- 12.Розвиток народної школи і педагогічної думки на Україні / за ред. М.Д. Ярмаченка) - К.: Радянська школа, 1991.
- 13.Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. – К., Абрис, 1997. – 416 с.
- 14.Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – «2-е вид. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 136 с.
- 15.Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.,Видавничий центр «Академія».–527 с.
- 16.Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник. – К.: Веселка, 1998. – 334 с.
- 17.Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах. Видання друге, доповнене, Тернопіль. 2001.-368 с.
- 18.Богданович М.В. Урок математики в початковій школі. - К.: Рад. шк., 1990.- 193с.
- 19.Бучинський С.Л. Основи грамоти і образотворчого мистецтва.-К. 1981
- 20.Веремійчик І.М Методика трудового навчання в школі. Тернопіль% Мальва - ОСО, 2004
- 21.Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи.

- Методичні рекомендації / Авторський колектив: Бібік Н.М. (керівник),
Методика викладання української мови за редакцією Дорошенка С.І. – К.:
Вища школа, 1992.
22. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.
Рівненський держ. гум. університет: Рівне, 2001
Рожнев Я.А. Методика
трудового обучения с практикумом в учебнѣх мастерских. 2-е изд. М.,
1998.
23. Савченко О.Я., Байбара Т.М., Вашуленко М.С. та ін. – К.: Початкова школа,
2002. – 128 с.
24. Проців В.І., Кириченко М.А. Уроки образотворчого мистецтва в 1-3 кл.-
К. 1987.
25. Шутяк В.Г. Методика трудового навчання в початкових класах.